

Bij de foto: Binnenkort verschijnt er een biografie over C. Veenhof. Wat komt er allemaal kijken bij het schrijven van een biografie? [lees verder op pag. 3]

nr. 41, december 2014

IN DIT NUMMER:

Het schrijven van een biografie

Proefschrift over A. Janse

Nieuwe wegen in het kerkelijk archiefbeheer

...adcetera

*...adcetera is een gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC (GKV) en de
Archiefcommissie (NGK)*

colofon

...ADCetera is een
gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC
(GKV) en de
Archiefcommissie
(NGK)
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038 447 17 30
E-mail
info@adckampen.nl
Website
www.adckampen.nl
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp: Peter Dees,
Zwolle
Foto omslag:
C. Veenhof (1902-
1983), collectie ADC

Ten geleide

Biografieën zijn hot. Het ADC gaat mee in deze trend en publiceerde onder andere over S. Greijdanus, B. Holwerda, A. Noordt zij, P. Jongeling en K. Schilder. In dit nummer wordt stilgestaan bij wat er zoal komt kijken bij het schrijven van een goede biografie. In elk geval zijn bronnen nodig. Daarin schuilt een paradox. Biografen mag dan hot zijn, archiveren heeft allesbehalve een sexy imago. Vraag een kind wat het wil worden, dan is het antwoord nooit archivaris. Dat is in de beeldvorming een oude, grijze man of vrouw, die met een slaperige blik oude documenten opbergt in een grote kluis en die er zo nu en dan uithaalt voor een bezoeker. Als ADC proberen wij dat beeld al vele jaren bij te stellen door op een frisse en eigentijdse manier gastrijheid en hulp te verlenen aan onderzoekers en andere belangstellenden. En we doen ook zelf onderzoek. Verder verwerven we nieuw archiefmateriaal. Zo werken wij tot heil van de kerken aan haar verleden. Dat levert boeiende resultaten op. Zo bracht het ADC afgelopen maand het proefschrift Voor het hoogste het beste uit van Katinka Fikse-Omon over religieuze traktaten in Nederland (1913-1959). In onze multimediale maatschappij spelen ze nauwelijks nog een rol, maar in het verleden kwa-

men ze bij honderdduizenden van de drukpersen als evangelisatiemiddel. Er wordt verder onderzoek gedaan naar de kerkscheuring in de jaren zestig binnen de GKv. Daarover mogen we DV de komende jaren publicaties verwachten, zoals binnenkort een biografie van C. Veenhof, vader van de NGK. Al dat onderzoek helpt om de kerkelijke actualiteit te duiden. In het verleden ligt immers het heden. Dat heden kan ons verrassen. Wie had een halve eeuw geleden gedacht dat de archieven van GKv en NGK zusterlijk naast elkaar zouden liggen in de kluis van het ADC? En dat de NGK Tehuisgemeente van Groningen een GKv predikant als voorganger zou mogen begroeten? Facts are stranger than fiction. Het ADC put ook het komende jaar moed uit de vierdelige biografie van Jezus Christus in het Nieuwe Testament. Wij wensen u Gods zegen toe voor de komende feestdagen en 2015. Wilt u aan ons denken in uw gebeden én in uw donaties?

De gereformeerde historicus A.Th. van Deursen benadrukte dat geschiedschrijving vooral over mensen gaat. Zo beschouwd zijn biografen belangrijke historici. Hoe gaat biograferen in zijn werk?

De wetenschappelijke biografie binnen de geschiedschrijving

In de Ten geleide constateerden we al dat het schrijven van een biografie in de mode is. Ook op het ADC krijgen we te maken met biografen en hun onderzoek. Wat komt daar zoal bij kijken? Uiteraard zijn bronnen nodig. Sommige historische personen hebben hun archief om de een of andere reden vernietigd en dan is een biograaf gehandicapt omdat die het moet doen met uitsluitend secundaire bronnen. Verder is een wetenschappelijke biografie geen kroniek of encyclopedie, geen opsomming van historische weetjes over een bepaald persoon. Er moet een duidelijke probleemstelling zijn, een rode draad die richting geeft aan het onderzoeksproces. Daarbij is de vraag naar breekpunten in het geanalyseerde leven wezenlijk. Voor iemand die het levensverhaal schrijft van de apostel Paulus is diens ervaring op weg naar Damascus uiteraard cruciaal. De biograaf dient ook het karakter en de belangrijke relaties van de hoofdper-

soon in beeld te brengen. Denk aan de rol van de bevindelijke Pietje Baltus uit Beesd in het leven van Abraham Kuyper, hoezeer die rol ook door zijn biograaf Jeroen Koch is gerelativeerd. En natuurlijk moeten de ideeën van de gebiografeerde en de ontwikkeling daarvan worden beschreven en geanalyseerd.

Maar dat alles is voor een wetenschappelijk biograaf nog niet voldoende. Hij of zij moet ook de vervlechting van het leven van de hoofdpersoon analyseren met de omgeving, zodat nieuwe inzichten kunnen ontstaan over de grotere geschiedenis van kerk, land en volk. Was hij of zij representatief voor zijn of haar omgeving of juist niet? Welke invloeden onderging de in beeld gebrachte mens en welke invloed had deze zelf op zijn omgeving? Abraham Kuyper blijft hier een intrigerend voorbeeld. Hij was als oprichter van de Anti-Revolutionaire Partij, de Vrije Universiteit en het dagblad De Standaard en als leider van de

Doleantie de belangrijkste architect van de gereformeerde zuil. In zijn tijd werd hij door veel gereformeerden gezien als de door God gegeven leider. We zijn met dat soort duidingen tegenwoordig voorzichtiger. Zeker is echter dat hij grote invloed heeft gehad op het proces van verzuiling in Nederland als geheel.

Ten slotte keren we terug bij Van Deursen die als christen een belangrijke boodschap meegaf aan historici. Het grote liefdegebod is volgens hem voor de geschiedschrijving maatgevend. Dit betekent een intens respect voor de personen waarover de historicus schrijft. Deze maatstaf geldt nog weer sterker waar het gaat om gestorven mensen. Zij kunnen zich immers niet meer verdedigen tegen onjuiste beschrijvingen en analyses. Daarbij komt dat historiografie moeilijk loskomt van het heden. Toch zal dat in voldoende mate moeten gebeuren om mensen uit het verleden recht te doen. In het licht van het heden deden mensen van vroeger nogal eens 'raar'. Bij die historische ervaring klemt de vraag of het verleden dat inderdaad was of dat wij in het heden 'raar' bezig zijn. Het is ook een goede zaak dat een biograaf zichzelf afvraagt hoe er over een halve eeuw tegen zijn of haar eigen leven zal worden aangekeken. Dat maakt bescheiden. En ootmoed is een voortreffelijke eigenschap, ook voor de historicus.

Nieuwe uitgaven ADChartas reeks

De ADChartas-reeks is in de afgelopen periode met ettelijke honderden pagina's uitgebreid door het verschijnen van twee nieuwe delen. Deel 24 werd in het Ten geleide al genoemd: Katinka Fikse-Omon, Voor het hoogste het beste. De Angelsaksische invloed op de verspreiding van religieuze traktaten in Nederland (1913-1959). Ook deel 25 kwam uit: C.M. van Driel, Het volk zonder applaus. De receptie van Karl Barth in hervormd-gereformeerde en christelijk-gereformeerde kring. Al eerder was er in de ADChartas-reeks een deel verschenen over de receptie van Barth in vrijgemaakte kring van de hand van René Barkema. Van Driel kijkt vooral naar de hervormd-gereformeerde en christelijke-gereformeerde kring. Zij konden voor Barth niet de waardering opbrengen die iemand als K. Schilder nog wel had, ondanks het feit dat Schilder Barth zijn leven lang heeft bestreden. Bevindelijke gereformeerden zagen Barth als een regelrechte ketter. Toch konden ook zij uiteindelijk niet om deze belangrijke theoloog heen. Beide delen zijn verkrijgbaar bij het ADC of via de boekhandel. Donateurs krijgen 20 procent korting.

Pilots en Toogdag Utrecht 2014

Op 20 september jl. vond in Utrecht de Toogdag 2014 plaats. Verschillende kerken hebben meegewerkt via een pilotproject. De dag verliep goed. De opkomst was naar wens: een kleine 90 deelnemers. Er waren lezingen over allerlei onderwerpen die betrekking hadden op digitaal archiefbeheer en digitaliseren. Ad van der Heijst zette iedereen met beide benen op de grond met zijn presentatie over mappenstructuren. “Het hoeft niet altijd moeilijk te zijn”, is zijn credo. Jan van der Male gaf een diepgaand inzicht in wat de “Digital Turn” (digitale omwenteling) betekent voor particuliere archieven, waartoe ook de kerkelijke archieven behoren. Marc Holtman gaf een boeiend betoog over allerlei zaken waar je aan moet denken bij het digitaliseren van papieren archieven. In de vrije uren was er ruime mogelijkheid om met de organisatoren en de sprekers door te praten over allerlei zaken die de deelnemers bezighielden. En natuurlijk konden de deelnemers onderling met elkaar in gesprek.

“Hoe zit het nu met de pilots?”, vraagt u zich natuurlijk af. Deze kwamen ook aan bod. Timo van Houdt presenteerde het systeem Kerkgeheugen. Door de pilotgemeenten is hiermee gewerkt. Door één van hen werden vragen uit het publiek beantwoord. Ook de onderdelen digitaliseren en digitaal archiefbeheer kwamen aan bod. Annette Allaart van Data Matters ver-

telde hoe het digitaliseren in zijn werk was gegaan en waar men zoal tegenaan liep. Wim Koole voerde het woord over dingen waarop gelet moet worden bij digitaal archiefbeheer en er werd een systeem gedemonstreerd dat hiervoor gebruikt kan worden (ScopeArchiv). De presentatie van de pilots maakte duidelijk dat deze nog volop aan de gang waren. Er was nog relatief weinig ervaring van de deelnemende kerken om dit alles breed te kunnen belichten. Sommigen vonden dat jammer en daar kunnen we ons wel iets bij voor stellen. Aan de andere kant is er juist bij een pilot ruimte om tegen problemen aan te lopen. Dat is hier zeker gebeurd. Een voorbeeld: Het vinden van een geschikt archiefbeheersysteem was geen sinecure. Aanvankelijk werd gedacht aan het internationaal gebruikte systeem ScopeArchive. Dit is echter een veel te zwaar programma voor individuele kerken. Bij ScopeArchiv zag men geen mogelijkheden om dit programma in een eenvoudiger versie aan te bieden. Daarom werd er gezocht naar andere mogelijkheden. Uiteindelijk leek men een oplossing te vinden bij een bekend digitaliseringsbedrijf. Pas later bleek dat dit toch niet voldeed. ScopeArchiv was inmiddels bereid om toch iets te doen aan de afslanking van het eigen programma. Toen was echter het moment van de toogdag al genaderd. Het lukte wel om de gedigitaliseerde bestanden in het huidige ScopeArchiv programma in te voeren, maar er was niet meer de mogelijkheid om daar uitgebreid mee te oefenen. Daarom kwam dit programma op de toogdag nogal massief over bij de deelnemers. Het hoort allemaal bij de pioniersfase van vallen en opstaan, trial and error.

De conclusie is dat we duidelijke stappen hebben gezet, maar dat we er nog niet zijn. Voor de organisatie en de bedrijven blijft de inbreng van ervaringen van de plaatselijke kerken noodzakelijk om een systeem te ontwikkelen dat voldoet aan zowel de eisen van duurzaam archiefbeheer als die van de plaatselijke kerken. Belangrijk is dat dit in goede samenwerking wordt vormgegeven. Hoe deze samenwerking precies gestalte moet krijgen is nog een punt van bezinning.

Opruimen

Het buitenschilderwerk is achter de rug; de binnenschilder kan aan het werk en hij moet overal goed bij kunnen voordat het likje verf op het houtwerk zit. In die fase, of bij een verhuizing of grote schoonmaak, doet zich een kans voor dat er ‘plotseling’ interessante dingen tevoorschijn komen. Het zal niet de eerste keer zijn dat bijzondere documenten over een kerkelijke ontwikkeling – letterlijk – aan het licht komen, mogelijk zelfs originele stukken. Die kunnen dienen ter completering van al aanwezige kerkelijke archieven. Onderzoekers zijn er blij mee, omdat ze een beter beeld krijgen van het kerkelijk verleden. Gaat u schilderen, opruimen, schoonmaken of verhuizen en treft u daarbij interessant archiefmateriaal aan, schroom dan niet om contact op te nemen met uw eigen archiefbeheerder dan wel de landelijke archivaris. Bij voorbaat hartelijk dank!

Archief- onderzoek over A. Janse

Niet onvermeld mag blijven het onderzoek van ds. Geert van Dijk (NGK Slie-drecht) in het kader van zijn promotie op het proefschrift over “het denken van A. Janse uit Biggekerke over Gods verbond met mensen”. Naast een gelukwens voor dr. Geert van Dijk verdient deze ook een compliment voor het gedegen bronnenonderzoek voor zijn boek ‘Het concrete is het wezenlijke’, uitgegeven bij Boekencentrum Academic. A. Janse heeft menige pen leeg geschreven en daardoor ook geschiedenis vastgelegd in stukken die tezamen het archief van A. Janse vormen. Ook zijn zonen deden dat, zoals moge blijken uit de archieven van ds. J.C. Janse en onderwijzer C.J. Janse uit Rijswijk/Barendrecht. In meer dan één opzicht bevatten ze veel waardevols. Het archief A. Janse bevindt zich op het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands protestantisme (1800-heden) aan de VU te Amsterdam. De archieven van ds. J.C. Janse en C.J. Janse bevinden zich in het Landelijk Archief NGK, ondergebracht bij het ADC.

Nieuwe aanwinsten

Archiefstukken

D.J. Buwalda

Archief Deputaten

*Betrekkingen Buiten-
landse Kerken (BBK)*

CPA en nieuwe wegen kerkelijk infor- matiebeheer

Al langere tijd klinkt er de roep om een vernieuwing van de Richtlijnen en het Kerkelijk Archiefbesluit. Dit zijn twee documenten die zijn uitgegeven door de CPA (Commissie Protestantse Archieven). Die roep heeft alles te maken met de ontwikkelingen op digitaal gebied. Kerken komen er achter dat ze iets moeten met de vloed aan digitale documenten, maar weten vaak niet hoe. Terecht wordt de CPA er op aangesproken dat het haar taak is om hier handvatten te bieden. Dit is echter makkelijker gezegd dan gedaan. Het betekent meer dan alleen een hoofdstukje toevoegen over digitaal archiveren. Het gaat om een verandering van de manier van werken die niet alleen het archiveren zelf betreft, maar zeker ook consequenties heeft voor het werk van de scriba's en secretarissen van de kerkelijke gemeente. Met andere woorden, het gaat hier niet alleen over het archiefbeheer, maar ook over de archiefvorming, het zogenaamde primaire werkproces. De archivaris moet zich meer gaan bemoeien met het werk van de scriba en anderen die archiefstukken produceren en de scriba c.s. moet zich meer bezig gaan houden met archiveren. De richtlijnen zullen fundamenteel moeten worden herschreven. Daarbij zal uiteraard veel aandacht worden gegeven aan digitaal werken en archiveren.

Wat dit laatste betreft kwam er op de CPA-vergadering nog een ander punt aan de orde. Tot op heden is het zo dat kerken hun oude (papieren) archieven vaak nog bij de overheid kunnen onderbrengen. Hoe zit dat echter met digitaal materiaal? De relevante voorzieningen die de (hogere) overheden hier voor zichzelf hebben ingericht zijn voorlopig niet te gebruiken door particulieren, zoals de kerken. Mocht dit in de toekomst wel het geval zijn, dan is het niet zonder meer mogelijk om zomaar alle digitale gegevens even bij de overheid onder te brengen. Men zal moeten voldoen aan de standaarden die de overheid zichzelf heeft opgelegd. Deze zijn niet bepaald laagdrempelig. Voorlopig zullen de kerken hun eigen digitale boontjes moeten doppen, maar ze moeten hierbij goede kwaliteitsstandaarden gebruiken, die zoveel mogelijk aansluiten bij die van de overheid. De nieuwe richtlijnen willen aansluiten op dit niveau van informatie- en archiefbeheer.

Vakantiedata

In verband met de kerstvakantie is het ADC gesloten van maandag 22 december tot en met vrijdag 2 januari 2015. Vanaf maandag 5 januari zijn we graag weer tot uw dienst.

Uw doel
Uw wens

Onze
expertise

Het resultaat
hoogwaardige communicatie

DE BUNSCHOTER
SAMEN COMMUNICEREN